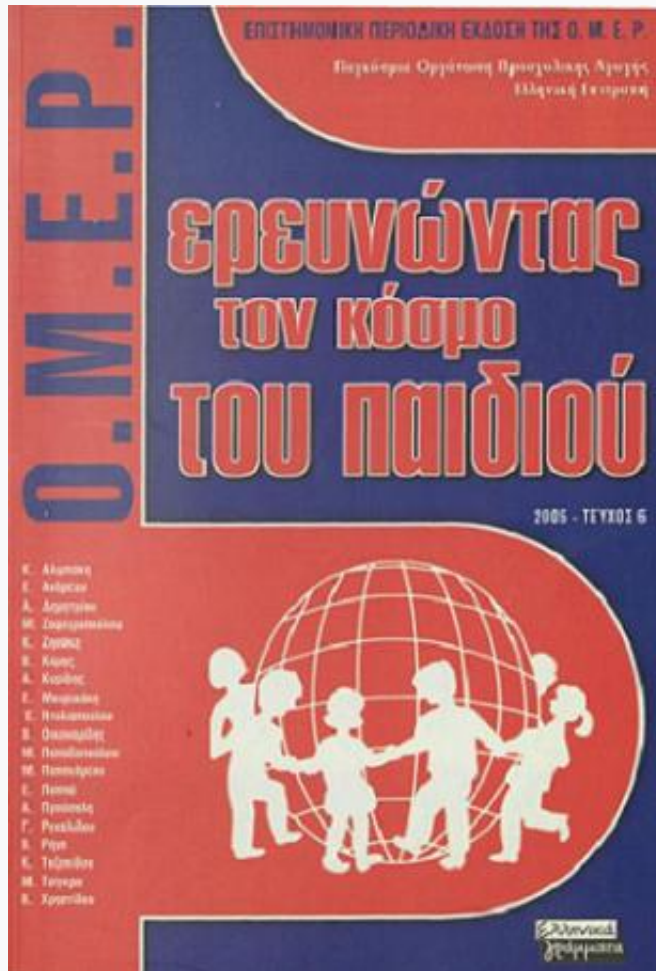

Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Τόμ. 6 (2005)

Τηλεοπτικές συνήθειες παιδιών ηλικίας 5,5-6,5 ετών

Βασίλειος Οικονομίδης (*Vasilios Ikonomidis*)

doi: [10.12681/icw.18408](https://doi.org/10.12681/icw.18408)

Copyright © 2018, Βασίλειος Οικονομίδης (*Vasilios Ikonomidis*)

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Οικονομίδης (*Vasilios Ikonomidis*) Β. (2005). Τηλεοπτικές συνήθειες παιδιών ηλικίας 5,5-6,5 ετών. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 6, 103-119. <https://doi.org/10.12681/icw.18408>

Τηλεοπτικές συνήθειες παιδιών ηλικίας 5,5-6,5 ετών

1. Εισαγωγή

Η τηλεόραση, το πιο διαδεδομένο μέσο μαζικής επικοινωνίας, ασκεί μεγάλη επίδραση στις σημερινές κοινωνίες. Η ύπαρξη μίας, τουλάχιστον, τηλεοπτικής συσκευής σε κάθε σπίτι επηρεάζει την προσωπική και την οικογενειακή ζωή των τηλεθεατών.

Η δύναμη της τηλεόρασης οφείλεται στις τεχνικές που διέπουν τη λειτουργία της, την παραγωγή και τη μετάδοση των τηλεοπτικών προγραμμάτων, στον πλούτο και την ποικιλία των εκπομπών της (Κιτσάρας, 2001:224-225· Κανάκης, 1996). Τα στοιχεία αυτά προσδίδουν στην τηλεόραση τη δυνατότητα να καθηλώνει μπροστά στους δέκτες της ανθρώπους που διαφέρουν μεταξύ τους κατά ποικίλα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, εθνικότητα, μορφωτικό επίπεδο, γεωγραφική καταγωγή) και να ασκεί πάνω τους πλήθος επιδράσεων: ιδεολογικών, αξιακών, μορφωτικών-πολιτιστικών, κοινωνικών, συναισθηματικών, γνωσιακών.

Η επισήμανση των ισχυρών αυ-

τών επιδράσεων οδήγησε, αλλά και προέκυψε από τη διενέργεια ερευνών σχετικών με το πώς επηρεάζει η τηλεόραση την αναπτυσσόμενη προσωπικότητα και συμπεριφορά παιδιών και εφήβων. Μελετήθηκαν οι επιδράσεις του χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης και της παρακολούθησης συγκεκριμένων τηλεοπτικών προγραμμάτων στις σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας, τη διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου, στη νοητική, συναισθηματική, κοινωνική ανάπτυξη δίνοντας έμφαση στην κοινωνικοποιητική λειτουργία της τηλεόρασης και μάλιστα στην επίδραση της προβολής βίαιων σκηνών, κοινωνικών αξιών, ρόλων, στερεοτύπων, συνθησιών, τρόπων ζωής (Βουϊδάσκη, 1992:75-182· Greenfield, 1988:49-51· Buckingham, 1994:104· Silverstone, 1999:24-52).

Η θεματολογία των ελληνικών μελετών αφορά το ρόλο της τηλεόρασης στην αγωγή του παιδιού (Κασσωτάκης, 1978· Μετοχιανάκης, 1989), τη χρήση της στην εκπαίδευση (Ελευθεριάδης και Μαντουβάλου, 1985· Διαμαντάκη κ.ά. 2001), τη δομή και το περιεχόμενο παιδικών τηλεοπτι-

κών προγραμμάτων (Βρύζας, 1997), την εικόνα του παιδιού, όπως προβάλλεται μέσα από διάφορα είδη τηλεοπτικών προγραμμάτων (Δουλκέρη, 1997· Κούρτη, 2001· Κούρτη κ.ά.2002), και την ανάπτυξη του αλφαριθμητισμού ή εγγραμματοτισμού στα Μ.Μ.Ε. (mass media literacy), ιδιαίτερα στην τηλεόραση (Ασλανίδου, 2000· Κούρτη, 2003).

Οι έρευνες που ασχολήθηκαν με τις τηλεοπτικές συνήθειες των ελληνόπουλων, με τους παράγοντες (φύλο παιδιού, γεωγραφική περιοχή κατοικίας, κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο οικογένειας) που τις επηρεάζουν, καθώς και με τις επιδράσεις της τηλεόρασης πάνω στα ελληνόπουλα αναφέρονται σε παιδιά σχολικής ηλικίας 9-13ετών (Παπανδρέου, 1978· Τσαρδάκης, 1983· Πάντζου κ.ά,1988· Σκρουμπή, 1991· Κορωναίου 1992· Νταγκουνάκης, 1996· Κανάκης, 1996· Διαμαντόπουλος, 2000· Χατζηθεολόγου, 2000 και συγκεντρωτικά: Βουιδάσκη, 1992:260-293· Διαμαντάκη κ.ά. 2001:333-336· Κούρτη, υπό δημοσίευση). Παρά την προσπάθειά μας δεν μπορέσαμε να εντοπίσουμε κάποια έρευνα σχετική με τις τηλεοπτικές συνήθειες ελληνόπουλων προσχολικής ηλικίας. Οι έρευνες των Δουλκέρη (1990), Κουτσουβάνου (1991), Σκρουμπή (1991), και Βρύζα (1997), αν και αναφέρονται (και) σε νήπια, δεν εξετάζουν αναλυτικά τον χρόνο παρακολούθησης τηλεόρασης και την προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων από αυτά. Θεωρούμε, λοιπόν, ότι πρόκειται για σημαντική ερευνητική ανάγκη μαζί με άλλες (Ασλανίδου, 2000:15-16·

Κούρτη, υπό δημοσίευση), καθώς ξένες έρευνες δείχνουν ότι η παρακολούθηση της τηλεόρασης αποτελεί κυρίαρχη απασχόληση των νηπίων κατά τον ελεύθερο χρόνο τους (Κασσωτάκης, 1978:12· Σεραφετινίδου, 1987:334· Γουΐν, 1991:16, 22). Με αφετηρία αυτές τις διαπιστώσεις και με παιδαγωγικό προσανατολισμό επιχειρούμε με την εργασία αυτή να διερευνήσουμε τις δύο κυριότερες τηλεοπτικές συνήθειες, τη διάρκεια του χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης και την προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά προσχολικής ηλικίας καθώς και τους παράγοντες που τις επηρεάζουν.

Σκοπός μας είναι να γνωρίσουμε πόσο χρόνο την ημέρα παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών παρακολουθούν τηλεόραση και ποια είδη τηλεοπτικών προγραμμάτων προσελκύουν περισσότερο το ενδιαφέρον τους, ώστε να οδηγηθούμε στη διατύπωση παιδαγωγικών προτάσεων.

Με βάση τη σχετική βιβλιογραφία διατυπώνουμε τις ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις:

- α. Ο χρόνος παρακολούθησης τηλεόρασης και το είδος των προτιμώμενων τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών διαφοροποιούνται σημαντικά ως προς το φύλο των παιδιών.
- β. Ο χρόνος παρακολούθησης τηλεόρασης και το είδος των προτιμώμενων τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών διαφοροποιούνται σημαντικά ως προς τη γεωγραφική περιοχή μόνιμης κατοικίας της οικογένειας.

- γ. Ο χρόνος παρακολούθησης τηλεόρασης και το είδος των προτιμώμενων τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών διαφοροποιούνται σημαντικά ως προς το επίπεδο γραμματικών γνώσεων των γονέων τους.
- δ. Ο χρόνος παρακολούθησης τηλεόρασης και το είδος των προτιμώμενων τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών διαφοροποιούνται σημαντικά ως προς τον τύπο Νηπιαγωγείου (Ολοήμερο ή Κλασικό) στο οποίο φοιτούν.

2. Μεθοδολογία

Για να συγκεντρώσουμε τα αναγκαία στοιχεία για τις τηλεοπτικές συνήθειες των παιδιών ηλικίας 5,5-6,5 ετών, απευθυνθήκαμε στους γονείς τους. Έτσι, πληθυσμό της έρευνάς μας αποτελούν οι γονείς παιδιών ηλικίας 5,5-6,5 ετών, τα οποία φοιτούσαν κατά το Σχολικό Έτος 2000-2001 στα δημόσια Νηπιαγωγεία των Νομών Ρεθύμνης και Χανίων

Για τη συγκρότηση όσο το δυνατόν αντιπροσωπευτικότερου δείγματος εφαρμόσαμε την αναλογικά στρωματοποιημένη δειγματοληψία (Βάμβουκας, 1988:163-164) και κατατάξαμε τα Νηπιαγωγεία σε δύο γεωγραφικά στρώματα (αστικής και αγροτικής περιοχής) σύμφωνα με την περιοχή της έδρας τους. Ακολούθως, επιλέξαμε με τη μέθοδο των δεσμίδων (Βάμβουκας, 1988:164-165), κατά την οποία κάθε δεσμίδα αντιστοιχεί σε ένα Νηπιαγωγείο, το

20% περίπου των Νηπιαγωγείων κάθε Νομού λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική περιοχή της έδρας τους. Με αυτόν τον τρόπο επιλέξαμε και από τους δύο Νομούς 34 Νηπιαγωγεία, 15 αστικών και 19 αγροτικών περιοχών. Από τα νήπια που φοιτούσαν στα 34 αυτά Νηπιαγωγεία επιλέξαμε με τυχαία επιλογή 250 (παραπάνω από το 10% των νηπίων που φοιτούσαν στα Νηπιαγωγεία των δύο Νομών). Το Μάιο του 2001 στους γονείς των 250 αυτών νηπίων δόθηκαν ισάριθμα ερωτηματολόγια σχετικά με τις τηλεοπτικές συνήθειες των παιδιών τους. Από τα 250 αυτά ερωτηματολόγια επεξεργαστήκαμε τα 168 (67,2%). Έτσι, το δείγμα της έρευνάς μας αποτελείται από 168 γονείς ισάριθμων παιδιών ηλικίας 5,5-6,5 ετών με μέσο όρο ηλικίας τα 5,9 έτη.

Από τους 168 γονείς του δείγματος οι 86 (51,2%) είχαν κορίτσια και οι 82 (48,8%) αγόρια. Από τους 168 γονείς οι 80 (47,6%) κατοικούσαν με την οικογένειά τους σε αγροτικές και οι 88 (52,4%) σε αστικές περιοχές. Επίσης, από τα 168 παιδιά τα 61 (36,3%) φοιτούσαν σε Ολοήμερα και τα 107 (63,7%) σε Κλασικά Νηπιαγωγεία. Όσον αφορά το επίπεδο γραμματικών γνώσεων των γονέων, είχαμε 37 (22,0%) πατέρες απόφοιτους Δημοτικού Σχολείου, 40 (23,85%) πατέρες απόφοιτους Γυμνασίου, 48 (28,6%) πατέρες απόφοιτους Λυκείου 43 (25,1%) πατέρες απόφοιτους Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, και 24 (14,3%) μητέρες απόφοιτες Δημοτικού Σχολείου, 32 (19,0%) μητέρες απόφοιτες Γυμνασί-

Πίνακας 1
Χρόνος παρακολούθησης τηλεόρασης

Διάρκεια παρακολούθησης	Καθημερινές		Σάββατο		Κυριακή	
	N	%	N	%	N	%
Καθόλου	16	9,5	2	1,2	4	2,4
Περίπου 1 ώρα	75	42,9	28	16,7	31	18,5
Περίπου 2 ώρες	65	38,7	60	35,7	57	33,9
Περίπου 3 ώρες	9	5,4	50	29,8	46	27,4
Περίπου 4 ώρες	4	2,4	20	11,9	21	12,5
5 και πλέον ώρες	2	1,2	8	4,8	9	5,4
ΣΥΝΟΛΟ	168	100	168	100	168	100
M.m.	91		149		147	

M.m. = Μέσος όρος χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης σε πρώτα λεπτά της ώρας (minutes).

ου, 72 (42,9%) μητέρες απόφοιτες Λυκείου και 40 (23,8%) μητέρες απόφοιτες Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Κάθε γονέας μάς απάντησε σε ένα ερωτηματολόγιο που κατασκευάσαμε για τις ανάγκες της έρευνάς μας. Στο ερωτηματολόγιο προτασσόταν μια σύντομη επιστολή, στην οποία αναφερόταν ο σκοπός της έρευνας και τονιζόταν η ανωνυμία των συμμετεχόντων. Ακολουθούσαν δύο ομάδες ερωτήσεων: η πρώτη ομάδα περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικές με τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά της οικογένειας, ενώ η δεύτερη περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικές με τις τηλεοπτικές συνήθειες των παιδιών.

Για τις ανάγκες της έρευνάς μας και με κριτήριο το περιεχόμενό τους διακρίναμε δεκατρία είδη τηλεοπτικών προγραμμάτων (κινούμενα σχέδια, παιδικές εκπομπές, μουσικές εκπομπές, ελληνικές σειρές-ταινίες, αθλητικά, ντοκιμαντέρ, ειδήσεις,

διαφημίσεις, ξένες σειρές-ταινίες, μεταγλωττισμένες ξένες σειρές, εκπομπές λόγου – συζήτησης, ψυχαγωγικές εκπομπές – show, άλλο. Βλ. ενδεικτικά Παπαθανασόπουλος, 2000: 184-187.) και ζητήσαμε από τους γονείς να σημειώσουν ποια από αυτά παρακολουθούν τα παιδιά τους.

Όλες οι ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου. Η συλλογή των δεδομένων ολοκληρώθηκε το Μάιο 2001 και η επεξεργασία τους έγινε με το στατιστικό πακέτο S.P.S.S.

3. Αποτελέσματα

Χρόνος παρακολούθησης και προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται ο χρόνος παρακολούθησης τηλεόρασης τις καθημερινές και τα Σαββατοκύριακα. Διαπιστώνουμε ότι τα παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών παρακολουθούν τηλεόραση κατά μέσο όρο επί

Πίνακας 2

Απόλυτες και σχετικές συχνότητες προτίμησης τηλεοπτικών προγραμμάτων

Είδος τηλεοπτικού προγράμματος	Προτίμηση παρακολούθησης	
	N	%
Κινούμενα σχέδια	163	97,0
Παιδικές εκπομπές	147	87,5
Ελληνικές σειρές-ταινίες	102	60,7
Ντοκιμαντέρ	93	55,4
Διαφημίσεις	80	47,6
Μεταγλωττισμένες ξένες σειρές	58	34,5
Μουσικές εκπομπές	47	28,0
Ψυχαγωγικές εκπομπές-show	34	20,2
Αθλητικά	29	17,3
Ξένες σειρές-ταινίες	22	13,1
Ειδήσεις	21	12,5
Άλλο	7	4,2
Εκπομπές λόγου-συζήτησης	5	3,0

91 πρώτα λεπτά (minutes) ή 1,5 ώρα τις καθημερινές, επί 147 λεπτά ή περίπου 2,5 ώρες την Κυριακή και επί 149 λεπτά ή περίπου επίσης 2,5 ώρες το Σάββατο.

Με την εφαρμογή του T-Test Paired διαπιστώσαμε ότι η διαφορά μεταξύ του μέσου όρου του χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης τις καθημερινές (91 λεπτά) και του μέσου όρου του χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης το Σάββατο (149 λεπτά) είναι στατιστικά σημαντική $t(167)=12,98, p<0,001$. Ομοίως, και η διαφορά μεταξύ του μέσου όρου του χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης τις καθημερινές (91 λεπτά) και του μέσου όρου του χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης την Κυριακή (147 λεπτά) είναι στατιστικά σημαντική

$t(167)=11,66, p<0,001$. Αντίθετα, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους των χρόνων παρακολούθησης τηλεόρασης το Σάββατο και την Κυριακή. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο χρόνος παρακολούθησης τηλεόρασης παίρνει τη μικρότερη τιμή (καθόλου) με μεγαλύτερη συχνότητα τις καθημερινές (9,5%) και με μικρότερη συχνότητα την Κυριακή (2,4%) και το Σάββατο (1,2%). Αντίθετα, ο αυξημένος χρόνος παρακολούθησης (τρεις και πλέον ώρες) εμφανίζεται με τις μεγαλύτερες συχνότητες το Σάββατο και την Κυριακή και με τις μικρότερες συχνότητες τις καθημερινές. Μόνο ο μέσος χρόνος παρακολούθησης (2 ώρες) εμφανίζει τις ίδιες περίπου συχνότητες όλες τις ημέρες.

Πίνακας 3

Μέσοι όροι προτίμησης (M) και τυπικές αποκλίσεις (s) των προτιμώμενων τηλεοπτικών προγραμμάτων από τα υποκείμενα ως προς το φύλο

Τηλεοπτικά Προγράμματα	Φύλο	N	M %	s	t	df
Κινούμενα σχέδια	A	82	95,1	0,2	1,39	117,5
	K	86	98,8	0,1		
Παιδικές εκπομπές	A	82	80,5	0,4	2,73**	130,1
	K	86	94,2	0,2		
Ελληνικές σειρές-ταινίες	A	82	50,0	0,5	2,82**	162,6
	K	86	70,1	0,5		
Ντοκιμαντέρ	A	82	56,1	0,5	0,2	166
	K	86	54,6	0,5		
Διαφημίσεις	A	82	42,7	0,5	1,2	166
	K	86	52,3	0,5		
Μεταγλωττισμένες ξένες σειρές	A	82	28,1	0,4	1,7	165,7
	K	86	41,0	0,5		
Μουσικές εκπομπές	A	82	17,1	0,4	3,16**	159,3
	K	86	38,4	0,5		
Ψυχαγωγικές εκπομπές	A	82	11,1	0,3	3,0**	151,3
	K	86	29,1	0,5		
Αθλητικά	A	82	18,3	0,4	0,3	166
	K	86	16,3	0,4		
Ξένες σειρές-ταινίες	A	82	14,6	0,4	0,6	166
	K	86	11,6	0,3		
Ειδήσεις	A	82	12,2	0,3	0,1	166
	K	86	12,8	0,3		
Άλλο	A	82	1,2	0,1	1,9	116,7
	K	86	7,1	0,3		
Εκπομπές λόγου-συζήτησης	A	82	1,2	0,1	1,3	129,3
	K	86	4,7	0,2		

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Όσον αφορά το συνολικό χρόνο παρακολούθησης τηλεόρασης σε εβδομαδιαία βάση, μπορούμε να υπολογίσουμε ότι αυτός ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 751 πρώτα λεπτά ή 12,5

ώρες περίπου. Μπορούμε, λοιπόν, να πούμε ότι τα παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών αφιερώνουν κατά μέσο όρο κάθε μέρα 107 πρώτα λεπτά ή 1 ώρα και 47 λεπτά περίπου από τον ελεύ-

θερο χρόνο τους στην παρακολούθηση της τηλεόρασης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το είδος των τηλεοπτικών προγραμμάτων που παρακολουθούν τα νήπια. Από τον Πίνακα 2 φαίνεται ότι τα κινούμενα σχέδια (97,0%) και οι διάφορες παιδικές εκπομπές (87,5%) κυριαρχούν στις προτιμήσεις των παιδιών αυτής ηλικίας. Ακολουθούν οι ελληνικές σειρές-ταινίες (60,7%), και τα ντοκιμαντέρ (55,4%).

Οι διαφημίσεις αποτελούν το επόμενο τηλεοπτικό πρόγραμμα που παρακολουθούν τα παιδιά. Εδώ εξετάζουμε την παρακολούθηση της διαφήμισης όχι ως την παρακολούθηση της αναγκαστικής διακοπής των τηλεοπτικών εκπομπών για την προβολή προϊόντων, αλλά ως την ηθελημένη προτίμηση του παιδιού να παρακολουθεί διαφημίσεις και όχι κάποιο άλλο τηλεοπτικό πρόγραμμα, σε τέτοιο βαθμό, ώστε να ψάχνει για το κανάλι που προβάλλει διαφημίσεις, όταν τα άλλα προβάλλουν εκπομπές. Περίπου τα μισά παιδιά του δείγματός μας (47,6%) φαίνονται ως λάτρες των διαφημίσεων.

Στις προτιμήσεις των παιδιών ακολουθούν οι μεταγλωττισμένες ξένες σειρές (34,5%), οι ψυχαγωγικές εκπομπές-show (20,2%), οι αθλητικές εκπομπές (17,3%), οι ξένες σειρές-ταινίες (13,1%), οι ειδήσεις (12,5%) και, τέλος, άλλα είδη προγραμμάτων (4,2%) και οι εκπομπές λόγου (3,0%).

Η επίδραση του φύλου

Σύμφωνα με τα ευρήματά μας, όσον αφορά τη διάρκεια του χρόνου

παρακολούθησης τηλεόρασης οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων ήταν στατιστικά ασήμαντες, όπως προέκυψε από τη σύγκριση των σχετικών μέσων όρων με το στατιστικό κριτήριο T-Test.

Όσον αφορά την προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων, από τη μελέτη του Πίνακα 3 προκύπτει ότι τα κορίτσια προτιμούν με σημαντική διαφορά από τα αγόρια περισσότερο τις παιδικές [$t(130,1)=2,73$, $p<0,01$], τις μουσικές [$t(159,3)=3,16$ $p<0,01$], τις ψυχαγωγικές εκπομπές [$t(151,3)=3,0$, $p<0,01$] και τις ελληνικές σειρές-ταινίες [$t(162,6)=2,82$, $p<0,01$]. Δε διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές όσον αφορά την προτίμηση των υπόλοιπων τηλεοπτικών προγραμμάτων.

Η επίδραση της γεωγραφικής περιοχής μόνιμης κατοικίας

Τα ευρήματά μας έδειξαν ότι η γεωγραφική περιοχή μόνιμης κατοικίας (αστική ή αγροτική) δε διαφοροποιεί σημαντικά ούτε τον χρόνο παρακολούθησης τηλεόρασης ούτε την προτίμηση των τηλεοπτικών προγραμμάτων από τα νήπια.

Η επίδραση του επιπέδου γραμματικών γνώσεων των γονέων

Από την ανάλυση φάνηκε ότι ο χρόνος παρακολούθησης της τηλεόρασης, αλλά και η προτίμηση των τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών δεν επηρεάζονται σημαντικά από το επίπεδο γραμματικών γνώσεων ούτε του πατέρα ούτε της μητέρας.

Η επίδραση του τύπου Νηπιαγωγείου

Η οργανικότητα του σχολείου (πολυθέσιο ή ολιγοθέσιο), στο οποίο φοιτούν τα παιδιά έχει φανεί ότι δεν επηρεάζει τις τηλεοπτικές συνήθειές τους (Χατζηθεολόγου, 2000). Εδώ εξετάζεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα, από όσο γνωρίζουμε, η επίδραση που ασκούν το Ολοήμερο και το Κλασικό Νηπιαγωγείο στις τηλεοπτικές συνήθειες των νηπίων.

Η ανάλυση έδειξε ότι οι διαφορές στον χρόνο παρακολούθησης μεταξύ των νηπίων που φοιτούν σε Ολοήμερο και αυτών που φοιτούν σε Κλασικό Νηπιαγωγείο είναι στατιστικά ασήμαντες. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων είναι αυτή που παρατηρήθηκε τις καθημερινές και αντιστοιχεί σε περίπου 15 λεπτά περισσότερου χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης από νήπια που φοιτούν σε Κλασικά έναντι των νηπίων που φοιτούν σε Ολοήμερα Νηπιαγωγεία.

Έλλειψη στατιστικά σημαντικών διαφορών διαπιστώνεται και όσον αφορά την προτίμηση των τηλεοπτικών προγραμμάτων από τους μαθητές των δύο τύπων Νηπιαγωγείων. Από όλα τα τηλεοπτικά προγράμματα μόνο τα ντοκιμαντέρ προτιμούνται σημαντικά περισσότερο από τους μαθητές των Ολοήμερων Νηπιαγωγείων [$t(129,9) = 2,05, p < 0,05$]. Συγκεκριμένα οι μαθητές των Ολοήμερων προτιμούν τα ντοκιμαντέρ κατά μέσο όρο σε ποσοστό 65,5%, έναντι 49,5% των μαθητών των Κλασικών Νηπιαγωγείων.

4. Συζήτηση

Οι μέσοι όροι του χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης στην ηλικία των 5,5-6,5 ετών προσδιορίστηκαν, με βάση τα ευρήματα της έρευνάς μας, στη 1 ώρα και 47 πρώτα λεπτά ημερησίως και στις 12,5 ώρες εβδομαδιαίως. Αυτοί οι μέσοι όροι είναι μικρότεροι από τα αντίστοιχα ευρήματα ερευνών σε αγγλόφωνους πληθυσμούς ίδιας ηλικίας, σύμφωνα με τα οποία ο χρόνος παρακολούθησης της τηλεόρασης κυμαίνεται από 13-33 ώρες εβδομαδιαίως, ανάλογα και με το εκάστοτε χρησιμοποιούμενο ερευνητικό εργαλείο: ερωτηματολόγιο, ημερολόγιο, βιντεοσκόπηση τηλεοπτικών συνθηθειών. (Hickey and Efron, 1981· Anderson et al., 1985, 1986· Huston et al., 1999· Dennison et al., 2002). Η διαφορετική τηλεοπτική κουλτούρα των αμερικανικών οικογενειών με τις ιστορικά βαθύτερες τηλεοπτικές συνήθειες και τη μεγαλύτερη ποικιλία τηλεοπτικών σταθμών και προγραμμάτων ίσως να ερμηνεύει τις διαφορές στη διάρκεια του χρόνου παρακολούθησης (Yalcin et al., 2002). Επίσης, η χρονική περίοδος διεξαγωγής της έρευνάς μας ίσως επηρέασε μειώνοντας το μέσο όρο του χρόνου παρακολούθησης, αφού έχει παρατηρηθεί ότι η παρακολούθηση της τηλεόρασης αυξάνεται κατά το χειμώνα και μειώνεται κατά το καλοκαίρι (Barwise and Ehrenberg, 1996:13· Huston et al., 1999· Παπαθανασόπουλος, 2000:115-116). Οι μέσοι όροι των χρόνων ημερήσιας και εβδομαδιαίας παρακολούθησης της τηλεόρασης, που προέκυ-

ψαν από την έρευνά μας, είναι πολύ πιο περιορισμένοι από εκείνους ανάλογων ερευνών με παιδιά σχολικής ηλικίας (Παπανδρέου, 1978· Τσαρδάκης, 1983· Νταγκουνάκης, 1996· Πάντζου κ.ά, 1988· Σκρουμπή, 1991· Κανάκης, 1996· Διαμαντόπουλος, 2000· Χατζηθεολόγου, 2000), αποτέλεσμα που προφανώς οφείλεται στη διαφορετική ηλικία των υποκειμένων, η οποία επηρεάζει και το συνολικό εύρος του ελεύθερου χρόνου και το ενδιαφέρον τους για την ανακάλυψη του εξωτερικού κόσμου (Βρύζας, 1997:25). Θεωρούμε ότι ενδιαφέρουσα θα ήταν η σύγκριση μεταξύ του χρόνου παρακολούθησης της τηλεόρασης και του χρόνου απασχόλησης του παιδιού με άλλες δραστηριότητες (Huston et al., 1999), καθώς θα μας πληροφορούσε για την ποιοτική διάσταση του ελεύθερου χρόνου των νηπίων για την οποία δε διαθέτουμε στοιχεία, όσο αφορά την ελληνική πραγματικότητα. Έχουμε, όμως, την αίσθηση ότι η παρακολούθηση της τηλεόρασης για μισή ημέρα (12,5 ώρες) κάθε εβδομάδα αποτελεί μία από τις κύριες δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου των νηπίων.

Οι διαφορετικοί χρόνοι παρακολούθησης τηλεόρασης τις καθημερινές και το Σαββατοκύριακο, έχουν διαπιστωθεί και από άλλες έρευνες με μεγαλύτερα παιδιά (Διαμαντόπουλος, 2000). Η μεγαλύτερη διάρκεια παρακολούθησης κατά το Σαββατοκύριακο είναι αναμενόμενη και ερμηνεύεται από την εξασφάλιση περισσότερο ελεύθερου χρόνου λόγω της έλλειψης σχολικών υποχρεώσεων των παιδιών, πράγμα που τους

επιτρέπει αφενός να κοιμούνται πιο αργά και αφετέρου να έχουν ελεύθερα τα πρωινά του Σαββάτου και της Κυριακής. Φαίνεται, λοιπόν, ότι ένα μέρος αυτού του επιπλέον ελεύθερου χρόνου καλύπτεται με την παρακολούθηση της τηλεόρασης (Barwise and Ehrenberg, 1996:16).

Στις προτιμήσεις των παιδιών ηλικίας 5,5-6,5 ετών, (Πίνακας 2), κυριαρχούν τα κινούμενα σχέδια και οι παιδικές εκπομπές. Πρόκειται για ένα αποτέλεσμα που εμφανίζεται σε πολλές έρευνες με μεγαλύτερα παιδιά (Σκρουμπή, 1991· Κανάκης, 1996· Διαμαντόπουλος, 2000· Χατζηθεολόγου, 2000· Διαμαντάκη κ.ά. 2001:347· Hickey and Efron, 1981· Barwise and Ehrenberg, 1996) και εξηγείται από το ότι, η δράση, τα οπτικά και ηχητικά εφέ, η συνεχής κίνηση, η αλλαγή των σκηνικών στα κινούμενα σχέδια αιχμαλωτίζουν την προσοχή των παιδιών (Huston and Wright, 1983· Δουλκέρη, 1994:73), ενώ το περιεχόμενο και τα θέματα των παιδικών εκπομπών βρίσκονται κοντά στα παιδικά ενδιαφέροντα (Βρύζας, 1997:12-13). Δεν πρέπει, βέβαια, να αγνοούμε τον προβληματισμό που αναπτύσσεται για την ποιότητα και την καταλληλότητα αυτών των τηλεοπτικών προγραμμάτων. Έρευνες σε τηλεοπτικά προγράμματα αγγλόφωνων χωρών εντόπισαν μεγάλο αριθμό σκηνών βίας σε παιδικές εκπομπές και κινούμενα σχέδια (Huston and Wright, 1983· Wilson et al., 1998· Gunter and Harrison, 2001: 26,164-170· Peters and Blumberg, 2002).

Αν και το περιεχόμενο των ελλη-

νικών σειρών-ταινιών, οι οποίες καταλαμβάνουν την τρίτη θέση στις προτιμήσεις των παιδιών (Πίνακας 2), δεν εμπίπτει στα παιδικά ενδιαφέροντα, τα απλοϊκά κατά βάση θέματά τους από την οικογενειακή και κοινωνική ζωή κάνουν αυτά τα τηλεοπτικά προγράμματα αγαπητά στους μικρούς τηλεθεατές (Σκρουμπή, 1991· Κανάκης, 1996· Βρύζας, 1997: 29-30· Διαμαντόπουλος, 2000· Χατζηθεολόγου, 2000· Διαμαντάκη κ.ά. 2001:347). Ίσως η μεγάλη τηλεθέαση αυτών των προγραμμάτων από τους ενήλικες της οικογένειας να ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό και την υψηλή τηλεθέασή τους από τα μικρά παιδιά (Σεραφετινίδου, 1987:334· Παπαθανασόπουλος, 2000: 176-178. Η ύπαρξη πολλών ερωτικών και βίαιων σκηνών αποτελεί αρνητικό χαρακτηριστικό αυτών των προγραμμάτων (Βρύζας, 1997:29).

Θεωρούμε ιδιαίτερα θετικό γεγονός την παρακολούθηση ντοκιμαντέρ από μεγάλο ποσοστό των παιδιών. Τα ντοκιμαντέρ με τα ποικίλα θεματικά περιεχόμενά τους (φύση, διάστημα, ιστορία, ανακαλύψεις) και τον προσεγμένο λόγο τους αναπτύσσουν τα ενδιαφέροντα, πλουτίζουν τις γνώσεις, ερεθίζουν τη φαντασία, καλλιεργούν τη γλώσσα του παιδιού (Barwise and Ehrenberg, 1996). Ίσως γι' αυτό και σε άλλες έρευνες να εμφανίζονται ότι κερδίζουν την προτίμηση των παιδιών έναντι άλλων ειδών τηλεοπτικών προγραμμάτων (Διαμαντόπουλος, 2000· Χατζηθεολόγου, 2000). Εκτιμούμε ότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά των ντοκιμαντέρ καθώς και η

εναλλαγή των ασυνήθιστων και συχνά εντυπωσιακών εικόνων που προβάλλουν ερμηνεύουν την προτίμησή τους από τα παιδιά της έρευνάς μας. Σημαντική θα ήταν η θεματική διερεύνηση των ντοκιμαντέρ που προτιμούνται από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών, καθώς θα μας έδινε στοιχεία για τα επιστημονικά και πληροφοριακά ενδιαφέροντα των νηπίων.

Η μεγάλη προτίμηση των παιδιών στις διαφημίσεις ερμηνεύεται κυρίως από τις σύντομες εναλλαγές εικόνων, μουσικών ήχων, θεμάτων, και από το είδος των διαφημιζόμενων προϊόντων -κυρίως παιγνιδιών- (Σκρουμπή, 1991· Δουλκέρη, 2000: 37,41). Τα νήπια φαίνεται να προτιμούν εντονότερα από ό,τι τα μεγαλύτερα παιδιά τις διαφημίσεις επειδή αδυνατούν να τις διακρίνουν από το υπόλοιπο τηλεοπτικό πρόγραμμα και να αντιληφθούν την εμπορική τους λειτουργία, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη καταναλωτικής συμπεριφοράς (Βρύζας, 1997:31-32, 149-155· Χατζηθεολόγου, 2000).

Η προτίμηση των μεταγλωττισμένων ξένων σειρών (34,5%) ερμηνεύεται όπως και η προτίμηση των ελληνικών σειρών-ταινιών. Αντίθετα, η προτίμηση των μη μεταγλωττισμένων ξένων σειρών-ταινιών (13,1%) οφείλεται ενδεχομένως είτε στην παρακολούθησή τους από τους ενήλικες της οικογένειας είτε στις θεαματικές (πολεμικές, αστυνομικές, διαστημικές) σκηνές, αφού η αδυναμία κατανόησης της ξένης γλώσσας δεν επιτρέπει στα παιδιά να κατανοήσουν πλήρως το θέμα της εκπομπής.

Τα τηλεοπτικά αυτά προγράμματα είναι ίσως τα πιο ακατάλληλα για παιδιά, αφού περιλαμβάνουν πολλές ερωτικές και βίαιες σκηνές (Barwise and Ehrenberg, 1996· Wilson et al., 1998· Gunter and Harrison, 2001: 164-170· Βρύζας, 1997:78-79).

Οι μουσικές εκπομπές με 28,8% και τα τηλεοπτικά show με 20,2% φαίνεται ότι δεν ασκούν πολύ μεγάλη έλξη στα. Ίσως αυτό να συμβαίνει, επειδή τα παιδιά ψυχαγωγούνται κυρίως με τις παιδικές εκπομπές και με τα κινούμενα σχέδια, προγράμματα τα οποία έχουν μουσική υπόκρουση.

Η χαλαρή σε αυτή την ηλικία ενασχόληση των παιδιών με τον αθλητισμό και με τα ομαδικά σπορ περιορίζει την παρακολούθηση των αθλητικών προγραμμάτων στο 17,3%. Η περιορισμένη συχνότητα παρακολούθησης των τηλεοπτικών ειδήσεων (12,5%) και των εκπομπών λόγου (3.0%) ερμηνεύεται από τα δυσνόητα, μη ενδιαφέροντα για τα παιδιά θέματά τους.

Η έρευνά μας έδειξε ότι, όσον αφορά τη διάρκεια του χρόνου παρακολούθησης τηλεόρασης στην ηλικία των 5,5-6,5 ετών, δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων. Οι προηγούμενες έρευνες διαπιστώνουν άλλοτε σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, με τα κορίτσια να παρακολουθούν περισσότερη ώρα τηλεόραση (Τσαρδάκης, 1983:87· Βρύζας, 1997:29-30· Διαμαντόπουλος, 2000) και άλλοτε έλλειψη σημαντικών διαφορών (Κανάκης, 1996· Χατζηθεολόγου 2000· Huston et al., 1999· Yalcin

et al., 2002). Η εκάστοτε τηλεοπτική συγκυρία, η κυρίαρχη θέση του προσωπικού γούστου ίσως επηρεάζουν περισσότερο από το φύλο τον χρόνο παρακολούθησης τηλεόρασης.

Η σημαντικά μεγαλύτερη προτίμηση των κοριτσιών στις μουσικές, ψυχαγωγικές εκπομπές και τις ελληνικές σειρές ή ταινίες έχει διαπιστωθεί και σε μεγαλύτερα παιδιά και σταθεροποιείται όσο αυξάνεται η ηλικία. (Κανάκης, 1996· Διαμαντόπουλος, 2000· Παπαθανασόπουλος, 2000:180). Επισημαίνουμε, πάντως, ότι οι εκπομπές που προτιμούνται από τα κορίτσια είναι εκείνες που προτιμούνται από τις γυναίκες τηλεθεατές, πράγμα που σημαίνει ότι η παρακολούθησή τους από τη μητέρα ίσως να λειτουργεί ως πρότυπο για τις τηλεοπτικές συνήθειες των κοριτσιών (Παπαθανασόπουλος, 2000: 175-176).

Επαληθεύεται, λοιπόν, το δεύτερο σκέλος της υπόθεσής μας σχετικά με την επίδραση του φύλου στην προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων, αλλά δεν επαληθεύεται το πρώτο σκέλος της υπόθεσής μας σχετικά με την επίδραση του φύλου στον χρόνο παρακολούθησης τηλεόρασης.

Έρευνες με ελληνόπουλα μεγαλύτερης ηλικίας, έδειξαν ότι περισσότερο χρόνο παρακολουθούν τηλεόραση τα παιδιά αγροτικών περιοχών λόγω έλλειψης δυνατοτήτων δημιουργικής απασχόλησης στις περιοχές αυτές (Κανάκης, 1996· Νταγκουνάκης, 1996). Από την έρευνά μας δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ νηπίων

αγροτικών και αστικών περιοχών ούτε όσον αφορά τον χρόνο παρακολούθησης της τηλεόρασης ούτε όσον αφορά την προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων, μη επαληθεύοντας τη σχετική ερευνητική μας υπόθεση. Το ευρήματά μας ερμηνεύονται αφενός από την αδυναμία των γονέων των νηπίων να οργανώσουν με δημιουργικές δραστηριότητες τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, είτε επειδή θεωρούν κάτι τέτοιο ως υπερβολικό για την ηλικία αυτή («είναι μικρό το παιδί ακόμα») είτε επειδή σε πολλές δραστηριότητες (αθλητικοί σύλλογοι, μαθήματα χορού, γλωσσών, Η/Υ) τα παιδιά γίνονται δεκτά μετά από την ηλικία των 6 ετών, και αφετέρου από τα ίδια τηλεοπτικά ενδιαφέροντα των νηπίων, που τα οδηγούν σε ίδιες τηλεοπτικές συνήθειες.

Η έρευνά μας έδειξε ότι το επίπεδο γραμματικών γνώσεων των γονέων δεν επηρεάζει σημαντικά ούτε τον χρόνο παρακολούθησης τηλεόρασης, ούτε την προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών, μη επαληθεύοντας τη σχετική ερευνητική μας υπόθεση. Το εύρημα αυτό διαφοροποιείται από αντίστοιχα ανάλογων ερευνών με παιδιά ίδιας ή μεγαλύτερης ηλικίας στην Ελλάδα και το εξωτερικό, στις οποίες η αύξηση του χρόνου παρακολούθησης συνδέεται με τη μείωση του επιπέδου γραμματικών γνώσεων και ερμηνεύεται ως έκφραση των περιορισμένων δραστηριοτήτων του ελεύθερου χρόνου που χαρακτηρίζει τις οικογένειες κατώτερου μορφωτικού-κοινωνικού επιπέδου (Hickey and Efron, 1981·

Barwise and Ehrenberg, 1996:14-15· Κορωναίου, 1992:128-129· Κανάκης, 1996· Βρύζας, 1997:25-26). Αξίζει να σημειωθεί ότι το μορφωτικό και το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας δεν αποτελεί πάντοτε παράγοντα διαφοροποίησης των τηλεοπτικών συνηθειών, καθώς υποστηρίζεται αφενός ότι η τηλεόραση είναι ένα μέσο που απευθύνεται σε όλους και αφετέρου ότι ο χρόνος παρακολούθησης και η προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων είναι θέμα προσωπικού γούστου και συνήθειας και περιορίζεται από τα θέλητρα και τις απαιτήσεις άλλων δραστηριοτήτων του ελεύθερου χρόνου (Barwise and Ehrenberg, 1996:15· Huston et al., 1999· Yalcin et al., 2002· Dennison et al., 2002).

Η στατιστικά ασήμαντη διαφορά μεταξύ των νηπίων που φοιτούν σε Κλασικά Νηπιαγωγεία και εκείνων που φοιτούν σε Ολοήμερα ως προς το χρόνο παρακολούθησης τηλεόρασης τις καθημερινές (15 λεπτά περίπου), ερμηνεύεται από το διευρυμένο ωράριο του Ολοήμερου Νηπιαγωγείου που αφήνει στους μαθητές του λιγότερο ελεύθερο χρόνο από ό,τι το Κλασικό.

Φαίνεται, επίσης, ότι ο τύπος του Νηπιαγωγείου δεν επηρεάζει τις προτιμήσεις τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών, με εξαίρεση την προτίμησή τους στα ντοκιμαντέρ. Η μοναδική αυτή περίπτωση σημαντικής διαφοροποίησης στις προτιμήσεις των δύο ομάδων δεν μας επιτρέπει να την αποδώσουμε στον τύπο του Ολοήμερου Νηπιαγωγείου. Αυτό θα προϋ-

πέθετε την ύπαρξη ανάλογων διαφοροποιήσεων και σε άλλα ποιοτικά τηλεοπτικά προγράμματα. Θα μπορούσε η διαφοροποίηση αυτή να αποδοθεί σε τυχαίους παράγοντες τηλεοπτικής συγκυρίας (σύμπτωση της ώρας προβολής των ντοκιμαντέρ και της ώρας επιστροφής των παιδιών από το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο) ή δειγματοληψίας.

Επομένως, κανένα σκέλος της σχετικής ερευνητικής μας υπόθεσης δεν επαληθεύεται.

5. Συμπεράσματα – παιδαγωγικές προτάσεις

Γενικά, παρατηρούμε ότι τα παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών αφιερώνουν πολύ χρόνο για την παρακολούθηση της τηλεόρασης. Κυρίως παρακολουθούν κινούμενα σχέδια παιδικές εκπομπές, ελληνικές σειρές – ταινίες, ντοκιμαντέρ, διαφημίσεις ξένες σειρές μεταγλωττισμένες και μη, μουσικές εκπομπές, show.

Ο χρόνος παρακολούθησης τηλεόρασης και η προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5,5-6,5 ετών δε φαίνεται να επηρεάζονται από τη γεωγραφική περιοχή μόνιμης κατοικίας, τον τύπο Νηπιαγωγείου, και από το επίπεδο γραμματικών γνώσεων των γονέων τους. Το φύλο των παιδιών φάνηκε να επηρεάζει σημαντικά μόνο την προτίμηση τηλεοπτικών προγραμμάτων. Φαίνεται, λοιπόν, ότι η τηλεόραση απευθύνεται σε παιδιά με ίδια ενδιαφέροντα, αλλά και ότι αναπτύσσει ίδια ενδιαφέροντα στα παιδιά.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας δεν μπορούν να γενικευθούν σε όλα τα ελληνόπουλα αυτής της ηλικίας, αφού το περιορισμένο δείγμα μας προέρχεται μόνο από μία περιοχή της χώρας. Ακόμα, το ερωτηματολόγιο γονέων δεν είναι το μοναδικό εργαλείο για τέτοιες έρευνες. Η συνδυασμένη χρήση και άλλων ερευνητικών εργαλείων (ημερολόγιο παρακολούθησης, βιντεοσκόπηση των τηλεοπτικών συνηθειών) μπορεί να οδηγήσει μελλοντικές έρευνες σε πιο έγκυρα αποτελέσματα (Anderson et al. 1985).

Η έρευνά μας δε δίνει οριστικές απαντήσεις σχετικά με τις δύο τηλεοπτικές συνήθειες, αλλά δείχνει την ανάγκη για τη διεξαγωγή ανάλογων ερευνών με αντιπροσωπευτικό πανελλαδικό δείγμα και με τη συνδυασμένη χρήση ερευνητικών εργαλείων. Ερωτήματα που τίθενται από τη μελλοντική έρευνα σχετικά με τις τηλεοπτικές συνήθειες των νηπίων είναι: Τα νήπια παρακολουθούν μόνο τους τηλεόραση ή με παρέα; Συζητούν για όσα παρακολούθησαν και με ποιους; Ποιος επιλέγει τι θα παρακολουθήσουν, με ποια κριτήρια και πως γίνεται η διαχείριση των πιθανών διαφωνιών; Ποιες ώρες του 24ώρου παρακολουθούν τηλεόραση; Κατά την παρακολούθηση ασχολούνται και με άλλες δραστηριότητες; Ποιες είναι οι τηλεοπτικές συνήθειες των γονέων και οι απόψεις τους για τις επιδράσεις της τηλεόρασης στα νήπια; Ποιο είναι το περιεχόμενο των τηλεοπτικών προγραμμάτων, που συγκεντρώνουν την προτίμηση των νηπίων, όσον αφορά τη

μετάδοση γλωσσικών, κοινωνικών προτύπων, αξιών, μορφών συμπεριφοράς; Ποια είναι τα γνωστικά, κοινωνικά, συναισθηματικά χαρακτηριστικά των νηπίων-τηλεθεατών και πόσο επηρεάζουν, αλλά και επηρεάζονται από τις τηλεοπτικές συνήθειές τους; Πως αναπαριστούν τα νήπια την τηλεόραση και την τηλεοπτική εικόνα;

Η έρευνά μας ενισχύει το αίτημα για τη διαμόρφωση μιας προσχολικής παιδαγωγικής της τηλεόρασης και των Μ.Μ.Ε. (Τύπος, Ραδιόφωνο, Διαδίκτυο) γενικότερα (Κιτσαράς, 2001:247-258), στο πλαίσιο της οποίας θα κινηθούν γονείς, εκπαιδευτικοί και παραγωγοί τηλεοπτικών προγραμμάτων λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες επίδρασης μέσω της τηλεόρασης και την αξιοποίηση της παιδευτικής της δύναμης σε συνδυασμό με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των νηπίων.

Από τα ευρήματα της έρευνάς μας προκύπτει ότι οι γονείς θα ήταν σκόπιμο να ενδιαφερθούν ιδιαίτερα για την ενασχόληση των παιδιών τους με την τηλεόραση και παρέχοντας εναλλακτικές δραστηριότητες να μειώσουν το χρόνο παρακολούθησης. Άλλωστε στη νηπιακή ηλικία ταιριάζει περισσότερο η σωματική κίνηση, η κοινωνική επαφή, η παιγνιώδης και ελεύθερη έκφραση παρά η «καθήλωση» στην τηλεόραση. Να διαθέτουν οι ίδιοι οι γονείς μέρος του δικού τους ελεύθερου χρόνου για να ασχοληθούν με τα παιδιά σε δημιουργικές δραστηριότητες (παιγνίδι, διάβασμα, περιπάτους κ.ά.). Να δώσουν οι ίδιοι το παράδειγμα

ελέγχοντας αυστηρότερα τις δικές τους τηλεοπτικές συνήθειες και αναπτύσσοντας εναλλακτικές δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο τους.

Η επιλογή των τηλεοπτικών προγραμμάτων είναι χρήσιμο να γίνεται κατόπιν συζήτησης με τα παιδιά, αφού, βέβαια, οι γονείς γνωρίζουν (μέσω τηλεοπτικών περιοδικών ή ίδιας παρακολούθησης) το περιεχόμενο των προγραμμάτων.

Οι γονείς να παρακολουθούν μαζί με τα παιδιά τους τηλεόραση και να συζητούν κριτικά μαζί τους για το περιεχόμενο, τους ήρωες, την ψεύτικη ή αληθινή απεικόνιση της πραγματικότητας και να μη χρησιμοποιούν την τηλεόραση ως baby sitter των παιδιών τους και την παρακολούθησή της ως αμοιβή.

Θεωρούμε, επίσης, ως αναγκαίο τον έλεγχο του περιεχομένου των παιδικών προγραμμάτων από φορείς της πολιτείας.

Τέλος, είναι καιρός να αρχίσει από το Νηπιαγωγείο ακόμα, στο μέτρο που είναι δυνατό, ο αλφαριθμητικός στην τηλεόραση, ώστε να δημιουργήσουμε κριτικούς τηλεθεατές (Buckingham, 1994:131-134, 283-287· Κούρτη, 2003). Η συζήτηση με τα παιδιά στο Νηπιαγωγείο για όσα είδαν στην τηλεόραση, η εμπλοκή τους με παιγνιώδη τρόπο στη διάκριση πλάνων, τη συσχέτιση ήχων και εικόνων, την κατανόηση της παραγωγής, προβολής και κατηγοριοποίησης των τηλεοπτικών προγραμμάτων συμβάλλουν στην κριτική γνώση της τηλεοπτικής εικόνας και στη δημιουργία ενός κριτικού τηλεθεατή που δε θα παρασύρεται από τα

όποια αρνητικά πρότυπα της τηλεόρασης, αλλά θα διατηρεί την ευαισθησία του απέναντι στη ζωή και στην τηλεοπτική απεικόνισή της.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βάμβουκας, Μ. (1988). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Βουϊδάσκης, Β. (1992). *Οι επιδράσεις της τηλεοπτικής βίας και επιθετικότητας στα παιδιά και τους νέους*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Βρύζας, Κ. (1997). *Μέσα επικοινωνίας και παιδική ηλικία*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Γουϊν, Μ. (1991). *Τηλεόραση, ένας ξένος στο σπίτι*. (Μετ. Π. Τσαλίκη). Αθήνα: Ακρίτας, Βα έκδ.
- Διαμαντάκη, Κ., Ντάβου, Μ & Πανούσης, Γ. (2001). *Νέες τεχνολογίες και παλαιοί φόβοι στο σχολικό σύστημα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Διαμαντόπουλος, Π. (2000). Η διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου των μαθητών 9-12 ετών. *Παιδαγωγικός Λόγος*, 2, 85-112.
- Δουλκέρη, Τ. (1994). *Παιδικά μέσα επικοινωνίας και σεξισμός*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Δουλκέρη, Τ. (1997). *Η εικόνα του παιδιού στην ελληνική τηλεόραση και στον ελληνικό τύπο. Εμπειρική έρευνα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δουλκέρη, Τ. (2000). *Κοινωνιολογία της διαφήμισης*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ελευθεριάδης, Π. & Μαντουβάλου, Σ. (1985). *Σύγχρονη Εκπαίδευση και τηλεόραση*. Αθήνα: Δίπτυχο.
- Κανάκης, Ι. (1996). Παιδί και τηλεόραση: πότε και ποιες τηλεοπτικές εκπομπές παρακολουθούν τα ελληνόπουλα 11-12 ετών και πως τις αξιοποιούν στο σπίτι και στο σχολείο. *Το Βήμα Των Κοινωνικών Επιστημών*, 19, 207-232.
- Κασσωτάκης, Μ. (1978). *Τηλεόραση και αγωγή*. Αθήνα: Έκδοση Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων των Μαθητών Π.Σ.Π.Α.
- Κιτσαράς, Γ. (2001). *Προσχολική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Έκδ. του συγγ., Β' έκδ. αυξημένη και βελτιωμένη.
- Κορωναίου, Α. (1992). *Νέοι και Μέσα Μαζικής επικοινωνίας*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Κούρτη, Ε. (2001). Το παιδί ως τηλεοπτική είδηση: μηχανισμοί επιλογής και κατασκευής ειδήσεων στην ελληνική τηλεόραση. *Το Βήμα Των Κοινωνικών Επιστημών*, 30, 91-116.
- Κούρτη, Ε. (υπό δημοσίευση). Η έρευνα για τα Μ.Μ.Ε. και το παιδί στην Ελλάδα. Στο *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου «Εικόνα και παιδί»*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης – Τ.Ε.Π.Α.Ε., Θεσσαλονίκη 27-29 Σεπτεμβρίου 2002.
- Κούρτη, Ε. (2003). Ο αλφαριθμητισμός στα Μ.Μ.Ε. στο Νηπιαγωγείο. Στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Επιστημών Αγωγής. Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης. *Γλώσσα και μαθηματικά στην προσχολική ηλικία. Πρακτικά επιστημονικού Συνεδρίου, Ρέθυμνο 22-23 Νοεμβρίου 2002*. Έκδ. Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης, 148-159.

- Κουτσουβάνου, Ε. (1991). *Η γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού προσχολικής ηλικίας και η τηλεόραση*. Αθήνα: Οδυσσεύς.
- Μετοχιανάκης, Η. (1989). Η σημασία της τηλεόρασης για την αγωγή του παιδιού. *Συνάντηση*, 17, 17-32.
- Νταγκουνάκης, Ι. (1996). Η καθημερινή τηλεοπτική συμπεριφορά των παιδιών ηλικίας 10-12 ετών. *Το Σχολείο και το Σπίτι*, 5, 267-276.
- Πάντζου, Π., Κοντοπούλου, Α., Κωστέλενου, Ι., Ναυρίδης, Κλ., Κατσιγιάννη, Κ. & Δημητρακόπουλος, Γ. (1988). Τηλεοπτικές προτιμήσεις και στάσεις σχετικά με το τι είναι «για παιδιά» και τι «για μεγάλους» την ελληνική τηλεόραση. Στο Ναυρίδης, Κλ., Δημητρακόπουλος, Γ., & Πασχαλίδης, Γ. (Επιμ.), *Τηλεόραση και επι-κοινωνία*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Παπαθανασόπουλος, Σ. (2000). *Η τηλεόραση και το κοινό της*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Παπανδρέου, Θ. (1978). Η επίδραση της τηλεόρασης στο παιδί. *Σχολείο και Ζωή*, 4, 179-183 και 5-6, 238-248.
- Σεραφετινίδου, Μ. (1987). *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σκρουμπή, Α. (1991). Τηλεόραση και παιδί. *Διαβάζω*, 262, 16-44.
- Τσαρδάκης, Δ. (1983). *Ο άνθρωπος στα δίχτυα της manipulation*. Αθήνα: Σκαρβαβίος.
- Χατζηθεολόγου, Α. (2000). Τηλεοπτικές συνήθειες των μαθητών των Δημοτικών Σχολείων της Σάμου. *Παιδαγωγικός Λόγος*, 3, 125-144.
- Greenfield, P. M. (1988). *Μέσα ενημέρωσης και παιδί. Οι επιπτώσεις της τηλεόρασης, των βιντεοπαιχνιδιών και των κομπιούτερ*. (Μετ. Σ Σταυροπολυλου. Αθήνα: Κουτσουμπός.
- Ξενόγλωσση*
- Anderson, D. R., Field, D.E., Collins, P.A., Lorch, E.P. and Nathan, J.G. (1985). Estimates of young children's time with television: a methodological comparison of parent reports with time-lapse video home observation. *Child Development*, 56, 1345-1357.
- Anderson, D. R., Lorch, E.P., Field, D.E., Collins, P.A. & Nathan, J.G. (1986). Television viewing at home: age trends in visual attention and time with TV. *Child Development*, 57, 1024-1033.
- Barwise, P. & Ehrenberg, A. (1996). *Television and its audience*. London: Sage.
- Buckingham, D. (1994). *Children talking television. The making of television literacy*. London: The Palmer Press.
- Dennison, B. A., Tara, A. and Jenkins, P.L. (2002). Television viewing and television in bedroom associated with overweight risk among low income preschool children. *Pediatrics*, 109(6), 1028-1035.
- Hickey, N & Efron, E. (1981). Our greatest natural resource-our children. In Cole, B. (Ed.), *Television today*. Oxford: Oxford University Press.

- Huston, A.C. & Wright, J. C. (1983). The informative functions of formal features. In Bryant, J. & Anderson, D. R. (Eds.) *Children's understanding of television. Research on attention and comprehension*. New York: Academic Press, 35-68.
- Huston, A.C., Wright, J. C., Marquis, J. & Green, S. B. (1999). How young children spend their time: television and other activities. *Developmental Psychology*, 35(4), 912-925.
- Gunter, B. & Harrison, J. (2001). *Violence on television. An analysis of amount, nature, location and origin of violence in British programmes*. London: Routledge.
- Peters, K. M. & Blumberg, F. C. (2002). Cartoon violence: is it as detrimental to preschoolers as we think? *Early Childhood Education Journal*, 29(3), 143-148.
- Silverstone, R. (1999). *Television and everyday life*. London: Routledge.
- Yalcin, S.S., Tugrul, B., Nacar, N., Tuncer, M. & Yurdakok, K. (2002). Factors that affect television viewing time in preschool and primary schoolchildren. *Pediatrics International*, 44, 622-627.
- Wilson, B. J., Smith, S.L., Potter, J., Linz, D., Donnestein, E., Kunkel, D., Blumenthal, E. and Gray, T. (1998). Content analysis of entertainment television: the 1994-95 results. In Hamilton, J.T. (Ed.),

Television violence and public policy. Michigan: The University of Michigan Press, 149-162.

Summary

The aim of this study is to explore the Greek preschooler's TV habits. 168 parents, who had children of 5,5-6,5 years old, filled in a questionnaire about their children's TV habits. The results showed that the mean TV viewing time for a Greek preschooler is 91 minutes/day and that the most preferable TV programmes are cartoons, children's programmes, greek serials and films, documentaries and advertisements. Type of kindergarten, area of residence and parent's educational level do not affect the preschooler's mean TV viewing time and the preference for the TV programmes. Only child's gender influences the preference for the TV programmes

Λέξεις-κλειδιά: τηλεοπτικές συνήθειες παιδιών, νήπια, παιδιά προσχολικής ηλικίας

Διεύθυνση Επικοινωνίας

Βασίλης Οικονομίδης,
Λέκτορας Προσχολικής Παιδαγωγικής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 74100.

Τηλ.: 28310-77667,
e-mail: vasoikon@edc.uoc.gr
vasoikon@hotmail.com